Inspirationskatalog
- klasseledelse i praksis

Aktioner afprøvet som led i UVM-projektet ”Klasseledelse og faglige overgange” 2016-17

Inspirationskatalog – klasseledelse i praksis

Aktioner afprøvet som led i UVM-projektet "Klasseledelse og faglige overgange" 2016-17

© Institut for Læring og Filosofi og Undervisningsministeriet

Udgivet af

Institut for Læring og Filosofi
Aalborg Universitet
Kroghstræde 3
9220 Aalborg Øst

Tlf. 99409950
E-mail: learning@learning.aau.dk.

Inspirationskataloget refererer til forskningsrapporten *Klasseledelse og faglige overgange,* Institut for Læring og Filosofi, 2017

1 Indhold

2 INDLEDNING 5

2.1 Resume 6

2 INSPIRATIONSKATALOG 8

2.1 PC og mobiler i undervisningen – Frederiksværk Gymnasium og HF 8
2.2 At undgå it-forstyrrelser i undervisningen – VUC Aarhus 10
2.3 Brug af analoge spil i engelsk – VUC Aarhus 11
2.4 Øget koordinering og supervision blandt lærerne – Frederikssund Gymnasium 17
2.5 Synliggørelse af faglighed i dansk – NEXT, Albertslund Gymnasium og HF 18
2.6 Fælles ansvar for fælles Læring – Fyns hf-kursus, en afdeling under HF & VUC fyn . 19
2.7 KONTAKT! – Frederiksværk Gymnasium og HF 23
2.8 Månedsskriv – Frederiksværk Gymnasium og HF 24
2.9 Klassens time – et pusterum - Frederiksværk Gymnasium og HF 25
2.10 Udvikling - fremfor måling – Frederiksværk Gymnasium og HF 26
2.11 Etablering af en professionel relation – VUC Storstrøm 27
2.12 Det personlige lærerskab og klasseledelse – motivationsbaseret organisation af læringsmiljøet – Gribskov Gymnasium 29
2.13 Samskrivning - synlighed om fagenes begrebsapparat - Fredericia gymnasium 31
2.14 NETWERK – et redskab til social trivsel – Det Blå Gymnasium, Haderslev Handelsskole 33
2.15 Litteratur til videre inspiration 33

2 INDLEDNING

Dette inspirationskatalog er udarbejdet i forbindelse med udviklingsprogrammet "Klasseledelse, læringsfællesskaber og faglige overgange" iværksat af Undervisningsministeriet. Udviklingsprogrammet er opdelt i to særskilte forløb, hvor ni gymnasiale institutioner har gennemført projekter om klasseledelse, og ti gymnasiale institutioner har gennemført projekter om overgangen mellem grundskolen og gymnasiet.

Dette inspirationskatalog vedrører de ni projekter, som handlede om klasseledelse.

Inspirationskataloget knytter sig til forskningsrapporten "Klasseledelse og faglige overgange", der er udarbejdet i forbindelse med evalueringen af udviklingsprogrammet. Forskergruppen, der har stået for evalueringen, består af lektor Arnt Vestergaard Louw, lektor Dorte Ågård og professor MSO Hanne Kathrine Krogstrup, Institut for Læring og Filosofi, Aalborg Universitet.

De skoler, som har deltaget i udviklingsprogrammet om klasseledelse, er:

- Albertslund Gymnasium, NEXT
- Fredericia Gymnasium
- Frederikssund Gymnasium
- Frederiksværk Gymnasium og HF
- Gribskov Gymnasium
- Haderslev Handelsskole
- HF & VUC Fyn
- VUC Storstrøm
- VUC Aarhus

Dette inspirationskatalog består af nogle af de aktioner, skolerne har gennemført og beskrevet i et afsluttende skema, hvor vi har bedt dem forhold sig til:

- Formålet med aktionen
- Fremgangsmåde – hvad har de konkret gjort
- Eleverners reaktioner på aktionerne
- Forhold, man bør overveje, hvis man vil afprøve aktionen

De aktioner, som de ni skoler i projektet har valgt at afprøve, er meget forskellige. Skolerne og deres elevgrupper er ret forskellige og har mangeartede pædagogiske udfordringer. Derfor har der været en stor tematisk spredning i, hvad der er prøvet af. Denne tematiske spredning afspejler sig også i dette inspirationskatalog.

Et resume af skolernes erfaringer fra de gennemførte udviklingsprojekter om klasseledelse fra kapitel 2 i forskningsrapporten følger herunder. Herefter følger selve inspirationskataloget.

2.1 Resume

Sigtet med forsøgs- og udviklingsprojektets del om klasseledelse har været at udvikle viden om klasseledelse og om, hvordan man bedst udvikler læreres klasseledelse, med fokus på følgende temaer:

1. Øget samarbejde mellem lærerne om den enkelte klasse
2. Rammesætning af undervisningen med balance mellem faste rammer og lærerstyring og elev- /kursistinddragelse
3. Tydeliggørelse af forventningerne til eleverne/kursisterne
4. Styrket elev/kursist– lærerrelation
5. Redefinering af lærerrollen, så lærerne bliver bedre rustet til at håndtere de nye udfordringer i klasserummet

For at indsamle erfaringer om disse temaer har de ni deltagende skoler gennemført en række aktioner, dvs. pædagogiske eksperimenter. Der har været stor tematisk spredning i aktionerne:

- **Det blå Gymnasium – Haderslev Handelsskole:** Klasseledelse – en parameter for elevernes motivation, trivsel og fastholdelse?
- **Fredericia Gymnasium og HF:** Synlig læring og elevsamtaler + Samskrivning og respons
- **Frederikssund Gymnasium:** Klasseledelse og fagligt fællesskab. Øget koordination og supervision blandt lærere
- **Frederiksværk Gymnasium og HF**: Klasseledelse som redskab til fastholdelse i 1.g og 1.hf. Bred vifte af aktioner: Styring af PC og mobiler i undervisningen, Kontakt! Månedsskriv, Klassens time – et pusterum, Udvikling frem for måling
- **Fyns HF-kursus:** Fælles ansvar for fælles læring. Professionalisering af lærersamarbejdet. Udarbejdelse af klasseprofiler
- **Gribskov Gymnasium:** Det personlige lederskab og klaseledelse. Motivationsbaseret organisation af læringsmiljøet ved opbygning af elevteams
- **NEXT, Albertslund Gymnasium**: Hvordan styrker vi det fagfaglige med klasseledelse? Bl.a. brug og styring af it, klasserummets indretning, synliggørelse af faglighed i dansk
- **VUC Storstrøm**: Etablering af en professionel relation med udgangspunkt i fælles sprog
- **VUC Aarhus: SOKL**: Samarbejde Om Kursisternes Læring - et aktionslæringsprojekt for hele skolen, bl.a. Brug af faglige spil i undervisningen og At undgå it-forstyrrelser i undervisningen

På grund af denne spredning har det ikke været muligt at konkludere noget generelt om indholdet af dem. Derfor analyserer rapporten tre eksempler.

Det første eksempel handler om at minimere forstyrrelser fra elevernes mobiler og computere. Det er den aktion, som flest skoler har afprøvet, og det tema, som fylder mest i materialet. Lærerne oplever forstyrrelser som et voldsomt problem og har et stort behov for

at finde strategier på området. De rapporterer ved forløbets slutning, at deres aktioner i væsentlig grad har bidraget til bedre koncentration og ro. Men der er mange udfordringer og dilemmaer knyttet til dette tema, idet både elever og lærere finder det grænseoverskridende, at lærerne regulerer brugen af *devices.* Eleverne udviser modstand, og lærerne er usikre og udfordrede på deres autoritet. Der tegner sig et stort behov for, at lærere får en fælles afklaring, strategi og konkrete redskaber på dette punkt.

Det andet eksempel handler om brugen af analoge spil i undervisningen. Der ser ud til, at elevernes aktive deltagelse øges gennem denne meget strukturerede rammesætning. Eleverne får tydelige roller; spillenes taktile element af papir og pap tiltaler dem; der er indbygget faglig feedback, og det opleves som sjovt. Denne tilgang ser desuden ud til at kunne overtrumfe den modstand, elever i andre sammenhænge kan udvise over for at slippe det digitale. Der kan således ligge potentialer i at udvikle spil eller tilsvarende meget strukturerede arbejdsformer, som både kan have klasseledelsesmæssige og fagdidaktiske gevinster.

Det tredje eksempel beskriver den store effekt, der kan opnås ved, at mange lærere i samarbejde iværksætter en bred vifte af klasseledelsesinitiativer. Det er tilfældet på en skole med stor udviklingskapacitet, dvs. at lærerne her i forvejen havde erfaringer med at udvikle klasseledelse, med systematisk lærersamarbejde og med involvering af ledelsen i projekter. Ved at mange lærere og for nogle indsatsers vedkommende hele skolen har anvendt de samme pædagogiske strategier, har det været muligt at bearbejde problemer, som den enkelte lærer har svært ved at tackle.

Undersøgelsen peger således generelt på, at lærersamarbejde er en forudsætning for, at den enkelte lærer for alvor kan udvikle sin klasseledelsespraksis. Det kræver fælles fodslag mellem klassens lærere at ændre elevernes adfærd og kultur. Endvidere viser undersøgelsen, at ledelsesstøtte er en nødvendighed for at få dette lærersamarbejde til at fungere, ikke mindst i form af hjælp til at finde "tidslommer" at mødes i og i form af, at ledelsen viser interesse, inspirerer og følger op på udviklingsarbejdet.

2 INSPIRATIONSKATALOG

2.1 PC og mobiler i undervisningen – Frederiksværk Gymnasium og HF

Formål med indsats	**1. Første trin: at gøre eleverne bevidste om, at PC (og mobil) er et arbejdsredskab i undervisningssammenhæng.** Elever konnoterer PC med fritid og afslapning. Den ´belønningsmekanisme´, der er forbundet med at åbne pc'en og logge på Facebook, modesider, spil mm, skal således skubbes i baggrunden i undervisningssammenhænge. Alene dette er et stort skridt for eleverne at skulle magte. **2. Næste trin: at lære eleverne, at arbejdet på PC er en ud af mange måder at arbejde og lære på.** PC'en er et arbejdsredskab, der i nogle sammenhænge er nødvendigt og meningsfuldt at anvende. I andre sammenhænge arbejdes der på andre måder, når man skal studere. Mange elever oplever det trygt (skærmende!) at have en skærm åben mellem dem selv og den krævende omverden. Skærmen er blevet en fast sanselig og fysisk størrelse i unges og voksnes liv; den repræsenterer en konkret beskyttende grænse for, hvor langt omverdenens krav på opmærksomhed og nærvær går. Fjernes den – både i form af mobil og PC – kan nærværet og den gensidige opmærksomhed mellem lærer og elever og elever imellem opleves som et brud på en personlig grænse for eleverne. Så også det at lukke PC'ens skærm kan være et stort skridt for eleverne. **3. Sidste trin: at lære eleverne at arbejde fagligt på PC'en** Hvordan anvendes PC'en som arbejdsredskab? Hvordan organiserer man sit arbejde på PC'en? Hvordan skriver man fagligt? Og hvordan anvender man senere det, man skriver? Ofte har eleverne meget lille erfaring – eller slet ingen – i at arbejde på PC og ved ikke, hvordan man strukturerer noter, mapper, emner på PC'en. De kan ikke gemme, genfinde, skabe overblik etc. At lære dette er en meget væsentlig del i den proces, det er at anvende PC i undervisningen. Aktionen er gennemført på alle skolens førsteårselever på STX og HF
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	Det første år var en del af klasserne med i et forsøg, hvor de konsekvent skulle aflevere deres mobil i en kasse inden undervisningen (skærmen, der ellers konsekvent overruler alt andet mht. til opmærksomhedstyveri). Det andet år i klasseledelsesprojektet er dette forsøg gjort til norm på vores gymnasium. Alle lokaler har en mobilholder, og alle elever afleverer mobilen inden undervisningen starter. Hele lærergruppen og ledelsen (ikke mindst) har været enige om fremgangsmåden. Computer i undervisningen: Al undervisning starter med lukkede PC'er (øjenkontakt og opmærksomhed). Læreren styrer, hvornår PC'en er åben, gennem tydelig sekvensering. Hvad PC'en skal bruges til og hvorfor formuleres ligeledes klart for eleverne. PC'en er lukket til slutningen af timen, så læreren

	dels sikrer, at alle elever er færdige med arbejdet på PC i modulet (at komme hjem med halvfærdige opgaver i et dokument kan for 1.årseleverne opleves kaotisk og uoverskueligt) og har lagt arbejdet i de relevante mapper på deres PC (afhængigt af hvilket system, de arbejder i). Ved gruppearbejde er strukturen tydelig: Det er klart defineret fra lærerens side, hvem der i gruppen gør hvad på PC'en. Dvs. tydelig rollefordeling i gruppearbejde, så hygge-PC'en ikke tager magten midt i det faglige arbejde. Gennem hele året hjælper læreren med, at den enkelte elev/klasse får oprettet og gemt, downloadet etc. i faget. Her kan oversigter over gennemgået stof og fagbegreber efter hvert forløb være en stor hjælp for eleverne, når det gælder om at skabe overblik over og sammenhæng i arbejdet.
Vores elevers reaktion	Reaktionerne har været meget positive omkring aflevering af mobilen. Det første år lavede vi fokusgruppesamtaler og spørgeskemaer, og eleverne oplever det generelt som en befrielse at lade mobilen ligge. Samtidig anerkender de, at undervisning/læring er i centrum, og at læreren ved bedst, når det gælder om at skabe opmærksomhed og rum for læring. Med hensyn til styring af PC kan nogle elever i starten opleve det som et mindre overgreb, at det er læreren, der styrer anvendelsen af *deres* PC. Løsningen på dette er stærk lærerautoritet og troværdighed: Igen, læreren ved bedst. For at støtte den enkelte lærer har vi på hjemmesiden http://www.fvgh.dk/it-strategi-fvgh en tydelig IT-strategi, hvor der bl.a. står: *Det er læreren, der i den enkelte time og det enkelte fag bestemmer brug af computer. Det tilstræbes, at der er computerfrie sekvenser i det enkelte modul*. Her efter to år med klasseledelse er der sjældent fra elevers side negative reaktioner på lærerens styring af PC.
Forhold, man skal overveje	**Alle lærere skal være enige om strategierne i den enkelte klasse.** Samarbejdet mellem lærerne er altafgørende for, at klassen får gode arbejdsvaner, når det gælder brugen af mobil og brugen af PC i undervisningen. **Det er en lettelse, at den enkelte lærer har sit faste klasserum at arbejde i.** I en del fag giver dette sig selv, men i mange humanistiske fag er det ikke givet. Når den enkelte lærer har sit faste lokale, er det læreren, der modtager eleverne, dvs. de kommer ind med lukkede PC'er. Alternativet er, at de sidder med PC åben i deres 'egne' faste lokaler, og at læreren skal bede dem lukke PC'en inden undervisning. Vi har de seneste år haft et system, hvor klasserne ikke har faste lokaler, men hvor lærerne ´modtager´ eleverne, og det har vi meget positive erfaringer med. ´Dagligstueproblematikken´ undgås også her.
Skole	Frederiksværk Gymnasium og HF http://www.fvgh.dk/

Deltagende lærere	Lisbeth Haulrig (ressourceperson i klasseledelse) Lisbeth.haulrig@gmail.com

2.2 At undgå it-forstyrrelser i undervisningen – VUC Aarhus

Formål med aktionen	• At afprøve en strategi til at undgå, at kursisterne foretager sig noget på nettet, der ikke har med undervisningen at gøre. • At undgå lærerfrustrationer knyttet til at misbrug af telefoner konstant skal italesættes hos kursisterne, dvs. negativ kontakt.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	Kursisterne skulle aflevere deres telefon i starten af hver time til læreren. Det viste sig dog at være et større indgreb end forventet og gav anledning til spørgsmål som: *Hvornår må mobilen tages op? Hvad nu hvis det er vigtigt, man kan kontaktes*? Kursisterne kunne desuden ikke orientere sig om tiden, fordi de havde deres ur på telefonen, og der var ikke ure i lokalerne. (Den ene lærer valgte at ændre strategi pga. stor modstand fra kursisterne og lod dem have deres telefoner i tasken. Dette hænger muligvis sammen med, at læreren selv oplevede det som et grænseoverskridende indgreb at inddrage voksne kursisters telefon under protest.)
Vores elevers reaktioner på aktionen	• Mange af kursisterne afleverede selv deres telefon inden timens start, mens andre skulle mindes om det, og enkelte prøvede at snyde sig fra at aflevere. • 11/18 kursister vurderer, at det skaber færre forstyrrelser, at telefonen er afleveret, mens 3/18 mener telefonen kun burde tages fra dem, der ikke selv kan styre det. 18/18 mener, at computere er en lige så stor distraktionsfaktor. Dem der kunne styre telefonforbruget var glade for forbuddet, fordi de før blev forstyrret af deres medkursisters mobilbrug. • Læreren oplevede markant mere fokus hos kursisterne i undervisningen og mindre negativ kontakt til kursisterne, dvs. mindre lærerfrustration. Der var dog ingen progression forstået på den måde, at kursisterne IKKE efterfølgende lærer selv at styre deres mobilmisbrug, dvs. forbuddet skal være permanent.
Forhold, man bør overveje, hvis man vil afprøve aktionen	Det vanskeliggør indsatsen, hvis kun nogle og ikke alle lærere til et hold bruger samme fremgangsmåde. Det er et stort indgreb for læreren at bede voksne kursister (AVU på VUC) om at aflevere deres telefon, og kursisterne oplever det som et angreb på deres integritet. Det er derfor nødvendigt, at læreren har det godt med fremgangsmåden og fuldt ud kan stå inde for den, ellers kommer han/hun for meget under pres. Det er vigtigt, at man har en skolepolitik på området - men det faktum at den ene lærer opgav at gennemføre aktionen på den oprindeligt planlagte måde viser, at der skal være rum for, at den enkelte lærer finder præcis den metode, som vedkommende kan stå inde for og vil sanktionere. Dvs. reglen kunne være, at telefoner ikke skal være fremme i

	undervisningen med mindre læreren giver tilladelse. Hvis ikke kursisterne på et hold kan overholde reglen, bliver telefonerne inddraget. Med udgangspunkt i erfaringerne ovenfor vil vi nu i Udvalg for Pædagogisk Udvikling formulere en skolepolitik på området.
Skole	VUC Aarhus
Deltagende lærere + mailadresse	Christina Ene Skovgaard, CES@vucaarhus.dk Mahmut Aydin, MAY@vucaarhus.dk

2.3 Brug af analoge spil i engelsk – VUC Aarhus

Formål med aktionen	En større grad af deltagelse blandt kursisterne uafhængigt af vanligt fagligt niveau, men i forhold til normalt aktivitetsniveau. En højere motivation til at deltage, da nogle kursister vil opfatte det som en sejr bare at kunne deltage, hvor andre vil opfatte sejren i at vinde spillet, og igen andre vil opfatte maksimal læring som en sejr. En anden form for lagring af viden, dvs. en forhåbning om, at variation i undervisningen vil give alle kursisterne muligheden for at mestre det lærte. Kursisterne bruger til dels computeren mindre. Udfordringerne ved at kursisterne konstant er online og bag skærmen er åbenlyse.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	**Spil 1: Kortspil - Black Pete** • Spil og regler udleveres. • Kursisterne spiller og taler • Kursisterne vælger dernæst det kort med et billede eller illustration, som de finder mest inspirerende eller indtryksvækkende. • Billedet skal dernæst være udgangspunkt for en reflekterende tekst. • Teksterne deles med sidemanden og skal fungere som et udgangspunkt for en diskussion af teksternes tematikker.

Illustration	**Black Pete – Rules** The rules are simple. The deck consists of a bunch of cards that go in pairs and one card that doesn't (Black Peter). At the start of the game all cards are dealt out to the players (some players might get a card more than the rest) and then everyone discards all the pairs they have in their hand. After this is done, the game continues to the left. The first player draws a card from the player on his left and then the next player draws a card form the player to his left and so on. Every time your draw a card, you must say something about it in regards to the course *Man and Nature*. You can describe what you see; you can criticize it; you can put it into perspective etc., but you must say something. Every time a player makes a pair, he discards it. At the end of the game only one player is left with a single card, the Black Peter. That player is the losing player. The game will be the starting point for today's writing exercise. 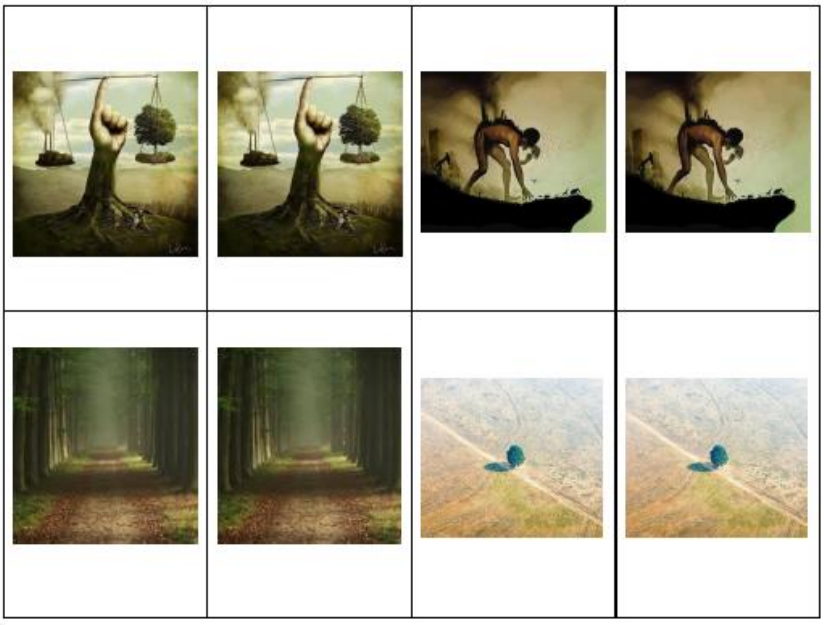
Vores elevers reaktioner på aktionen	• Alle kursisternes aktivitet var helt i top, og alle fik tilmed udformet en tekst på baggrund af deres billede. • Samtidig var der god social kontakt mellem kursisterne i både den talende, lyttende, reflekterende og diskuterende del af aktionen. • Kursister udtaler, at det var godt med et andet og anderledes udgangspunkt for læring

Forhold, man bør overveje, hvis man vil afprøve aktionen	• Fungerer godt som en induktiv indledning af nyt forløb. • Fungerer også som en opsamlingsaktivitet. • Det er en god idé at laminere kortene, så de kan genanvendes.
	Spil 2: Simpelt spil til litteraturanalyse Dette spil kan bruges til direkte analyse af læste tekster og til at styrke spillernes refleksioner over f.eks. taksonomi og analytisk fokus. Det er i udgangspunktet ikke meningen, at læreren skal være direkte indblandet i spillet, men skal gå rundt og hjælpe og opklare tvivlsspørgsmål. **Spillets bestanddele** Spillet består af en række laminerede kort eller sedler, hvorpå der står en del af en model til analyse af tekster. Det kan være både fiktion og sagprosa. Hvert kort kan også være påført hjælpsomme stikord. **Selve spillet** Kortene spredes ud på bordet med forsiden nedad. Spillerne skiftes nu til at trække et kort og skal nu give de andre spillere et forslag til svar af det trukne analytiske element. Analysen skal efterfølgende understøttes af et velvalgt citat eller reference til teksten. Der gives dernæst point for svaret, hvor der gives: • 1 point for det korrekte men korte svar. • 2 point for det korrekte svar understøttet af et citat eller reference. • 3 point for det udtømmende korrekte svar understøttet af citat eller reference. Kan den aktive spillers svar ikke belønnes med alle tre point, er det nu muligt for en af de andre spillere at stjæle de resterende point ved at opfylde pointenes kriterier. Der er ingen ”game master” eller overdommer i dette spil, så spillerne må indbyrdes blive enige om det korrekte svar. Hvis de ikke opnår enighed, må læreren træde til med det sidste **Overbygning til selve spillet** Denne del af spillet lægger op til diskussion og refleksion. Når alle kort er trukket, og analysen er komplet, kan kortene lægges i rækkefølge f.eks. ud fra et ønske om en taksonomisk struktureret analyse. Har spillerne diskuteret sig frem til den mest hensigtsmæssige struktur, så skal hver spiller individuelt vælge de tre elementer, som han eller hun vurderer til at være vigtigst. Spillerne skiftes nu til at fremlægge deres argumenter for, hvorfor de netop har valgt deres tre elementer. Efter fremlæggelse gives der 3 point til den spiller, som har argumenteret bedst for sit valg. **Kommentarer til erfaring med spillet.**

	Spillet opleves af spillerne som dynamisk og anderledes måde at arbejde med en tekst. Overbygningen til spillet lægger også op til en refleksion over studiekompetencer, hvoraf nogle endda kan italesættes til at gå på tværs af fagord.
	Spil 3: Spil til litteraturanalyse Dette spil bruges til direkte analyse af læste tekster, men kan også kan bruges til styrke spillernes refleksioner over analytisk fokus. 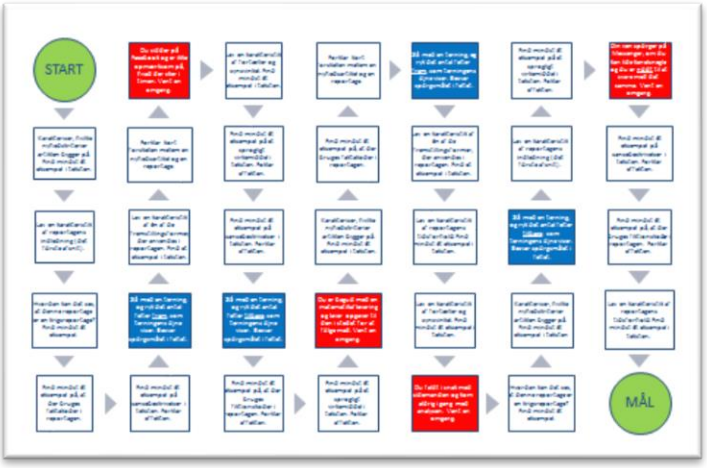 Det er i udgangspunktet ikke meningen, at læreren skal være direkte indblandet i spillet, men skal gå rundt og hjælpe og opklare tvivlsspørgsmål. **Spillets bestanddele** Spillet består af en printet spilleplade (helst i A3-format) per gruppe, en sekssidet terning per gruppe samt spillebrikker (som kursisterne selv kan finde frem, fx en mønt eller en kapsel). **Selve spillet** Kursisterne har inden spilsekvensen arbejdet med analyse af teksten ud fra relevante analysebegreber. Spilleplade med de samme faglige, generelle analysespørgsmål samt regler udleveres. Kursisterne er sammen i grupper af ca. 3, og de slår efter tur med en sekssidet terning og rykker det antal felter, som terningen viser. Når man lander på et felt, skal man besvare spørgsmålet. Hvis man ikke kan svare, rykker man to felter tilbage. De øvrige spillere afgør, om svaret kan godkendes – og skal være fair i bedømmelsen. Hvis man er i tvivl, tilkalder man læreren. Røde felter på tavlen er "drille-felter", hvor man skal vente en omgang. Se eksempler på formuleringer nedenfor. Blå felter på tavlen er omslag: Slå igen – og følg anvisningerne på spillefeltet. Se eksempler på formuleringer næste side. Der er typisk flere spørgsmålsfelter med det samme spørgsmål. Man skal finde et nyt svar/eksempel, hvis der allerede er blevet svaret på spørgsmålet tidligere. Vinderen er den, der først kommer i mål. Hvis man ved det sidste slag

slår et højere antal øjne end det, der er nødvendigt for at komme i mål, lander du automatisk i mål og har vundet.

Overbygning til selve spillet
En overbygning er som sådan ikke nødvendig, da hver gruppe har været en analyse af teksten igennem. Man kan sagtens lave en opsamling i overensstemmelse med de taksonomiske niveauer, enten i form af fx en skriveøvelse eller en fælles opsamling.

Kommentarer til erfaring med spillet.
Spillet er afprøvet i dansk, men burde sagtens kunne fungere i andre fag. Det opleves af spillerne som en dynamisk og anderledes måde at arbejde med en tekst, og de røde "drillefelter" samt de blå "omslagsfelter" giver ekstra underholdning og spænding.

Udsnit af spillepladen med eksempler på de blå og de røde felter:

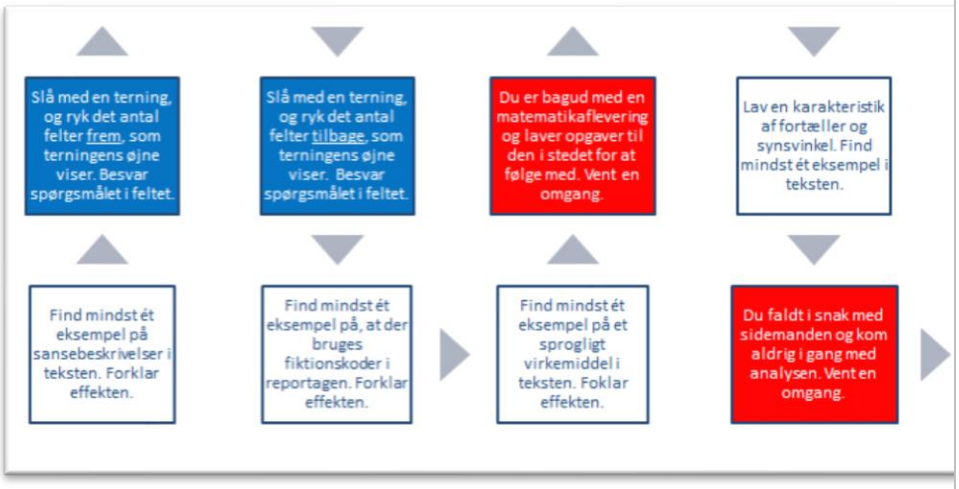

Spil 4: Spørgsmål/svar/citat

Dette spil kan bruges til at træne generel tekstopmærksomhed, at finde relevante citater og/eller som "analyseåbner". Man får her ikke en sammenhængende analyse og fortolkning, men man kan efter spillet lade kursisterne samle op på de væsentligste pointer, fx i en skriveøvelse.

Det er i udgangspunktet ikke meningen, at læreren skal være direkte indblandet i spillet, ud over rollen som "dommer".

Spillets bestanddele
Spillet består af en række sedler (fx i A5-størrelse), hvorpå der er markeret tre felter: "Spørgsmål" – "Svar" – "Citat". Læreren printer inden lektionens start 3-5 sedler per kursist på holdet.

Selve spillet
Alle har læst teksten hjemme eller læser den på klassen – med læsefokus på, hvad de hver især mener, er væsentligt at analysere nærmere. Hver kursist får

	udleveret 3-5 sedler og skal individuelt på hver seddel skrive et spørgsmål til teksten (i øverste felt). Spørgsmålene skal indeholde relevante faglige analysebegreber. Læreren indsamler alle spørgsmål og blander dem. Her kan man evt. sortere irrelevante spørgsmål fra. Der vil være spørgsmål, som går igen – det er i orden, da de enten bliver fordelt på de forskellige grupper – eller havner på den samme gruppe, som så kan/skal (om muligt) finde forskellige citater, der underbygger det samme. Kursisterne inddeles i grupper af tre. Hver gruppe får nu én spørgsmålsseddel ad gangen. De skal besvare spørgsmålet i midterste felt og indsætte et citat/en henvisning fra teksten i nederste felt. Grupperne fordeles rundt i lokalet, og læreren står i midten. Når kursisterne har svaret, går én fra gruppen hen til læreren med sedlen. Læreren bedømmer svaret. Er det ikke korrekt, skal man prøve igen. Er det korrekt, får man den korrekte seddel plus en ny, tom seddel ned. Spillet udføres på tid, fx 20-25 minutter, eller til der ikke er flere sedler tilbage. Det gælder om at få flest sedler – og den gruppe, der har flest, bliver glad for en lille præmie. **Overbygning til selve spillet** Der er mange mulige overbygninger til spillet. Fx kan man lave en traditionel opsamling (gruppevis eller med tavlenoter) med fokus på en række analysepunkter, man kan lave en skriveøvelse, eller man kan se sedlerne igennem og se, om der er noget, som kursisternes spørgsmål ikke undersøger. **Kommentarer til erfaring med spillet** Spillet er afprøvet i danskundervisning, men burde også fungere fint i andre fag, hvor det er relevant at arbejde med faglige begreber til analyse/redegørelse/diskussion samt at finde belæg i tekstmaterialet. Spillet opleves af spillerne som en dynamisk og anderledes måde at arbejde med en tekst. Overbygningen til spillet sikrer, at man får en mere systematisk tekstgennemgang, da selve spillet let gør behandlingen af teksten lidt fragmenteret med punktnedslag uden den store fordybelse.
Skole	VUC Aarhus
Deltagende lærere + mailadresse	Bonnie Bertram – bob@vucaarhus.dk Morten Kristian Pedersen – mkp@vucaarhus.dk

2.4 Øget koordinering og supervision blandt lærerne – Frederikssund Gymnasium

Formål med aktion	Vi ønskede at skabe en kultur, hvor lærerne i højere grad kunne udveksle erfaringer og sparre med hinanden om både en konkret klasse og klasseledelse generelt. Aktionen havde også som formål at give eleverne en oplevelse af sammenhæng på tværs af de forskellige læreres undervisning i klasserne.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	• Vi holdt et opstartsmøde, hvor klassernes deltagende lærere besluttede sig for nogle indsatser, de ville udføre i klassen. Dette var for eksempel at få flere elever i spil ved gradvist at skabe en tydelig struktur i undervisningen gennem tydelig og forudsigelig opstart og afrunding og højere fokus på kontrol af uhensigtsmæssig brug af mobiltelefon i undervisningen. • Derefter var der en implementeringsperiode, hvor lærerne skulle implementere disse tiltag i klasserne, hvorefter vi mødtes og talte om effekterne af de tiltag, der var blevet udført med mulighed for justering og erfaringsudveksling på tværs af klasserne. • Efterfølgende blev lærerne sat i supervisionspar på tværs af klasserne (og dermed også på tværs af HF og STX) og observerede hinanden og de tiltag, der blev udført samt effekten af disse.
Vores elevers reaktioner på aktionen	Eleverne har givet udtryk for, at de har oplevet større grad af sammenhæng, selv om de selvfølgelig ikke har haft så meget at gøre med lærernes koordinering. Samtidig med at tiltagene er blevet implementeret i klasserne, har der også været fokus på at italesætte overfor eleverne, hvad der kommer til at ske og begrundelsen for det. Dette har ført til øget accept blandt eleverne for de tiltag, der blev udført – også tiltag hvor lærerne i forvejen forventede modstand, f.eks. harpunering. Der har dog i nogen grad stadig været modstand blandt eleverne mod enkelte tiltag, specielt omkring mobiltelefoner.
Forhold, man bør overveje, hvis man vil afprøve aktionen	• Der skal sættes tid af og planlægningen er en stor udfordring, da der hele tiden dukker ting op, der gør det svært for enkelte at deltage. Det er også vigtigt at tale om ens forventninger til projektet og de deltagende læreres indsats og vilje til at indrette sig efter det, der bliver besluttet. • Måske kunne man til en anden gang overveje at involvere eleverne mere i hvilke tiltag, der skulle implementeres for på denne måde at give mere ejerskab. • Man bør også overveje, hvilke lærere, der skal deltage i projektet, og i hvilken grad de skal være forpligtede til at udføre de handlinger, man beslutter på møderne. I den første del af projektet deltog alle klassernes lærere i fire klasser, hvilket blev meget stort og uhåndterligt. Det blev rigtig svært at koordinere på tværs, da så mange læreres skemaer skulle passe sammen. I den sidste del havde vi fokus på de fag, der eksisterer på tværs af 1g og 1hf (engelsk, dansk, matematik og idræt). Fordelen ved dette var at projektet fik et mere håndterligt format, men eleverne fik ikke

	den samme følelse af sammenhæng og ensartethed, som de ville få, hvis alle klassens lærere var involverede i projektet.
Skole	Frederikssund Gymnasium, Catherine Berg: mailto:fgbe@frsgym.dk]
Deltagende lærere + mailadresse	Anne Spragge, fgas@frsgym.dk Jonas Bo Hansen, fgjbh@frsgym.dk Kåre Jensen, fgkj@frsgym.dk Kristine Nielsen, fgkn@frsgym.dk Lotte Juul Larsen, fgljl@frsgym.dk Matias Frederikssen, fgmf@frsgym.dk Trine Jellum Jensen, fgtjj@frsgym.dk

2.5 Synliggørelse af faglighed i dansk – NEXT, Albertslund Gymnasium og HF

Formål med aktion	At udvikle fagdidaktiske redskaber, der gennem en bevidst og synlig klasseledelse styrker elevernes læringsfællesskaber i 1.g og 1.hf og dermed letter overgangen fra folkeskolen til gymnasiets danskundervisning.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	Projektet har omfattet 4 dansklærere og 5 danskhold på 1. årgang (Tre 1.g-klasser og to 1.hf-klasser). Gennem fælles planlægning og erfaringsudveksling har vi arbejdet med følgende tiltag: • Oprettelse af et fælles danskfagligt lokale, hvor rummets indretning sender signaler. Faste studiepar og -grupper, faste pladser. • Synliggørelse af faglige mål på alle niveauer - for det enkelte forløb, den enkelte time, den enkelte opgave og forskellige typer af fælles formativ evaluering ift. kravene. • Synlige faglige krav, f.eks. i form af fælles kataloger med centrale faglige begreber og paratviden i dansk samt opstilling af klare kvalitetskriterier. • Brug og styring af it – aflevering af mobiltelefoner, sekvenser med og uden computer. • Læringssamarbejdets sociale processer – fællesskabende aktiviteter med fagligt indhold, f.eks. *energizers*, CL-inspirerede strukturer og kreative arbejdsopgaver med udgangspunkt i elevernes oplevelsesverden.
Vores elevers reaktioner på aktionen	• Tydelige mål og eksplicit plan med variation og sekvensering evalueres positivt. • Den faste struktur gør også, at der bliver mere ro. • Eleverne kan godt lide fællesskabsøvelserne, og det er med til at skabe en god stemning i timerne. • Elever og lærere er glade for det mere personlige faglokale, der i større grad sætter rammerne for undervisningen og sender gode signaler. • Det styrede IT-brug har skabt rutiner, som eleverne accepterer, og som giver større fokus i flere af undervisningens sekvenser.

	• Det skaber mere nærvær, at mobilerne er væk fra bordene, men det kræver tid og opmærksomhed at få eleverne til at aflevere dem og følge reglerne omkring telefoner.
Forhold, man bør overveje, hvis man vil afprøve aktionen	• At indføre særlige rutiner i et enkelt fag kræver ekstra italesættelse (f.eks. hvis der er andre regler omkring mobilbrug i andre fag) • Det er vigtigt med ledelsesmæssig opbakning og opmærksomhed.
Skole	NEXT, Albertslund Gymnasium og HF
Deltagende lærere + mailadresse	tibg@nextkbh.dk bn@nextkbh.dk ej@nextkbh.dk

2.6 Fælles ansvar for fælles Læring – Fyns HF-kursus, en afdeling under HF & VUC fyn

Formål med aktion	• At arbejde på at der i den enkelte klasses skabes et læringsfællesskab, hvor alle bidrager til på egen og andres læring. • At udarbejde en klasseprofil for herudfra at igangsætte nogle undervisnings-pædagogiske initiativer, som er specifikke for den enkelte klasse. • At professionalisere lærersamarbejdet og lærerdialogen med og om den enkelte klasse.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	Der indhentes forskellige oplysninger om kursisterne i klassen således: • (I september**):** Kursisterne skriver i begyndelsen af september et selvportræt. En tutor gennemfører en samtale på baggrund af selvportrættet, den aktuelle studieaktivitet og en række spørgsmål om tidligere skolegang og forventninger. • Klassen deltager som et hold i Munke Mose Games, hvor der dystes mod skolens andre 1.hf-klasser. Munke Mose Games afsluttes med en introfest, som klassen planlægger. • Tutorteamet mødes med studievejledningen og ledelsen om den enkelte klasses studieaktivitet og afholder desuden et klassemøde med klassen ved skolestart. • (I oktober): Studievejledningen gennemfører et fokusgruppeinterview om klassemiljø med en gruppe elever. • Tutorteamet sammenskriver de forskellige indhentede informationer og forsøger på baggrund heraf at formulere en klasseprofil. Tutorteamet henter inspiration i følgende: • (Ultimo oktober, primo november): Tutorteamet fremlægger klasseprofilen for klassens lærere, som supplerer med information og tegner desuden en

	klassedidaktik, som formidles til klassens øvrige lærere. Essensen af klasseprofilen og klassedidaktikken fremlægges ligeledes for klassen. • (Januar): Studievejledningen gennemfører 2. fokusgruppeinterview med tilfældigt valgte elever om reaktioner af klassens didaktik: Undervises flest muligt bedst muligt og fremmer initiativerne elevernes fælles ansvar for klassens fælles læring? Studievejledningen formidler svarene til tutorteamet, der formidler videre til elevernes øvrige lærere. Tutorteamet har desuden møder med klassen om evt. nye initiativer. • (Februar, marts): Klassemøder og tutorsamtaler afholdes efter behov. • I 2. hf tilpasser tutorteamet og klassens øvrige lærere klasseprofilen og tilføjer nye indsatsområder, nye behov og klassens progression i bevægelsen "fra elev til studerende".
Illustration	**Klasseprofilen henter inspiration fra følgende:** **Kursisternes baggrund:** Hvor mange af klassens kursister kan defineres som gymnasiefremmede eller "gymnasievante"? **Kursistprofiler:** Hvilke kursistprofiler er dominerende? Sammenhold det empiriske materiale om klassen med nedenstående kategorisering af Steen Beck og beskriv på baggrund heraf, hvilke kursistprofiler der er at finde i netop jeres klasse.

	Fagligt afventende	*Fagligt ambivalente*	*Fagligt engagerede*
Socialt bidragende	*Kontaktsøgende*	*Veltilpassede*	*Integrerede*
Socialt ambivalente	*Adspredte*	*Forvirrede*	*Pligtopfyldende*
Socialt tilbageholdende	*Uintegrerede*	*Løst relaterede*	*Instrumentelle*

Klasseprofilen:
Hvilken kulturform er den dominerende i jeres klasse? Beskriv, hvad der kendetegner klassens læring, klassens fællesskab eller mangel på samme, klassens fælles antagelse om, hvordan klassen er.

Nedenstående punkter skal hjælpe til at tegne profilen af klassen. I kan hente inspiration til klasseprofilen vha. Steen Becks fire kulturformer: Mono-kultur, Fler-kultur, Inter-kultur, Trans-kultur

Klassens sociale kultur/ identitet:
Hvordan har kursisterne i klassen det med hinanden? Opfatter de sig som ét fællesskab eller er der forskellige grupperinger? Tilpasser kursisterne sig fællesskabet?

	Hvis der er forskellige grupperinger i klassen, hvordan har de forskellige grupperinger det så med hinanden? Tolererer klassen blot hinandens forskelligheder, eller drager de fordel af deres forskelligheder? Hvordan forholder klassen sig, når der kommer nye til? Sker der forandringer eller forsøger klassen at fastholde den kultur, som hidtil har været gældende? **Klassens læring:** Er der bred enighed om, hvad der skal læres, eller er der forskellige forventninger til, hvad der er det læringsmæssige mål for undervisningen? Hvis der er forskellige forventninger, formår kursisterne så at drage fordel af forskellighederne? Eller er klassen i en fase, hvor forventningerne til læring er under forandring og dermed i udvikling? **Klassens arbejde:** Er der bred enighed om, hvordan der arbejdes med det faglige stof i timerne eller adskiller kursisterne sig meget fra hinanden? Hvis der er forskellige måder at arbejde på, formår kursisterne så at drage fordel af forskellighederne? Eller er klassen i en fase, hvor arbejdsformerne er under forandring og dermed i udvikling? Sammenhold jeres svar med Steen Becks model over kulturformer. Hvilken kulturform karakteriserer bedst klassen?
Vores elevers reaktioner på aktionen	• De indgår positivt i de forskellige opgaver, som er forudsætningen for at kunne tegne en profil af klassen. • De deltager aktivt i drøftelserne af de initiativer, som tages med den enkelte klasse på baggrund af klasseprofilerne.
Forhold, man bør overveje, hvis man vil afprøve aktionen	• At komme i gang så tidligt som muligt i skoleåret. • At finde en måde at inddrage flest muligt af klassens lærere i de initiativer, som tages på baggrund af klasseprofilerne.
Skole	FYNS HF-kursus, en afdeling under HF & VUC FYN
Deltagende lærere + mailadresse	Henvendelse til Birthe Slot Andersen mailto:BSA@vucfyn.dk]

2.7 KONTAKT! – Frederiksværk Gymnasium og HF

Formål med aktion	På HF er der et stort elevfrafald. Derfor er det overordnede formål med aktionen at fastholde eleverne. Mere specifikt vil vi forsøge at give eleverne en oplevelse af, at de er 'værd' at være sammen med, og at lærerne vil dem – også udenfor undervisningen. Samtidig vil vi gerne ´puffe´ lidt til deres opfattelse af hinanden ved at give dem et frirum at mødes i, som stadig er indenfor skolens rammer.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	Vi har afholdt to større events, som eleverne frit kunne melde sig til. Tidsramme: 17-22 Temaerne har været dels Horror i forlængelse af et undervisningsforløb og "Tak for år". • Begge HF klasser bliver inviteret til en aften på skolen, hvor deres undervisere arrangerer en "happening" efterfulgt af fællesspisning med hjemmelavet mad og afslutningsvis vises en film. • Til første event omdannes skolen til et Haunted House, vi spiser lasagne og ser gyser. • Til andet event omdannes lærerværelset til spillehule, vi spiser mexicansk og ser fantasyfilm.
Vores elevers reaktioner på aktionen	• Eleverne udtrykte stor begejstring dagen derpå i skolen for arrangementerne. De var meget eksplicitte omkring, at aktiviteterne skal være 'noget andet end i skolen.' • Det har været events, som de har set frem til, fordi det kun har handlet om dem, og de har haft skolen og undervisere for sig selv. • Der er blevet gjort noget "ekstra" for dem i form af en happening, hjemmelavet mad og kage, hvilket de virkelig har sat pris på. • Det har skabt et sammenhold på tværs af HF-klasserne (hvilket er godt med tanke på, at de skal på studietur sammen) • Mange af eleverne var ikke vant til denne form for omsorg. • De oplevede, at lærerne kan lide at være sammen med dem, de bliver (mere) trygge ved os og hinanden. • Der blev grint en del, og eleverne havde det sjovt uden alkohol.
Forhold, man bør overveje, hvis man vil afprøve aktionen	• Vælg tidspunktet med omhu, så flest mulige kan deltage. • Sørg for rigeligt mad, de spiser godt igennem. • Ift. filmvisning fungerede det hos os bedst på lærerværelset fremfor i et afsides liggende klasseværelse (også god signalværdi) • Det er godt at være flere lærere om det. Det er en arbejdsindsats ud over den daglige undervisning, men vi har en idé om, at det ´betaler´ sig i den sidste ende mht. sammenhold og glæde ved at gå i skole.
Skole	Frederiksværk Gymnasium og HF

Deltagende lærere + mailadresse	Mads Pedersen, madshosholmpetersen@hotmail.com Lisbeth Haulrig, Lisbeth.haulrig@gmail.com Katrine Banke, katrinelbanke@yahoo.com

2.8 Månedsskriv – Frederiksværk Gymnasium og HF

Formål med aktion	• At skabe bedre dialog i klassen. • At flere deltager i undervisningen, og at der er mere dialog med læreren. • At eleverne tager mere ansvar for egen læring og forstår, at det er nødvendigt at engagere sig.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	Månedsskriv: • Eleverne skulle besvare et evalueringsskema, hvor fokus var på elevernes deltagelsesniveau, trivsel og forholdet til lærerne. • Månedsskrivet blev gennemført 3 gange med en måneds mellemrum. Mellem hvert månedsskriv blev spørgsmålene tilpasset til elevernes svar. • Formålet ved månedsskrivet var at få eleverne til at reflektere over deres egen rolle i hverdagen og undervisningen. • Et af de gennemførte månedsskriv tog udgangspunkt i et kvantitativt spørgeskema for i højere grad at kunne måle og udlede resultater af interventionerne.
Vores elevers reaktioner på aktionen	• Månedsskrivet med udgangspunkt i det kvantitative spørgeskema viste, at der var kommet mere ro i timerne, at undervisningen er bedst, når klassen er opdelt i to, og at eleverne er blevet mere opmærksomme på at deltage i timerne. • Desuden har månedsskrivet ført til bedre dialog i klassen (ingen sure kommentarer), en højere deltagelsesaktivitet, og til at eleverne har taget mere ansvar for egen læring og har forstået vigtigheden i at engagere sig.
Forhold, man bør overveje, hvis man vil afprøve aktionen	• Hold spørgsmålene på elevernes banehalvdel. Det skal ikke handle om en evaluering af undervisningen.
Skole	Frederiksværk Gymnasium og HF
Deltagende lærere + mailadresse	Inge Boesen. egni2001@yahoo.dk Lene Nordlund Christensen. lenenordlund@hotmail.com

2.9 Klassens time – et pusterum - Frederiksværk Gymnasium og HF

Formål med aktion	At eleverne lærer at magte at få en skolehverdag og det sociale samvær til at fungere med henblik på at fastholde eleverne.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	• Vi har indført klassens time 4 gange på et år. I disse har fokus været på sociale sammenhænge med øvelser, der styrker sammenhold (team building-øvelser), taleøvelser (snak højt, klart og tydeligt), memoteknik (let læseligt materiale, spil og film), kommunikationsøvelser (magretheskål: fra mange ord til 0 = meget tale til nonverbal. • Vi startede med et månedsskriv, som indeholdte egne faglige og sociale udviklinger. • Alle øvelser (på nær memo) blev rykket ud af klasseværelset for at skabe forandring. • Kage, the og kaffe har været til stede for at skabe hygge og nærvær. • Fysisk aktivitet har præget alle klassens time-moduler. • Efter hver gang foretog vi en mundtlig evaluering for at høre til gode/dårlige ting, og hvordan vi kunne forbedre klassens time til næste gang. •
Vores elevers reaktioner på aktion	• Eleverne har været glade for at få et "pusterum" uden for den normale skoledag. • Alle har deltaget med åbent og positivt sind. • Det har skabt en større fællesskabsfølelse i klassen og også til berørte undervisere. • Det virker til, at eleverne hurtigere har opbygget tryghed til hinanden og til lærere, som har ført til øget deltagelse.
Forhold, man bør overveje, hvis man vil afprøve aktionen	• Mht. memoteknik følte eleverne, at visse elementer bar præg af "normal" skole, og dette var ikke positivt. • Man må gerne lave aktiviteter, der udfordrer eleverne, men der skal altid være mulighed for kun at deltage dertil, hvor deres egne grænser går. • Vis glæde over at ville tilbringe tid sammen med eleverne "uden" for skolen.
Skole	Frederiksværk Gymnasium og HF
Deltagende lærere + mailadresse	Mads Pedersen. madshosholmpetersen@hotmail.com Katrine Banke. katrinelbanke@yahoo.com

2.10 Udvikling - fremfor måling – Frederiksværk Gymnasium og HF

Formål med aktion	Vi arbejder med en teori om, at eleverne vil få en dybere og bedre læring og læringsforståelse via samtale og mundtlig evaluering end gennem tal/karakterer. Eleverne bliver (mere) interesserede i at lytte, når vi taler med dem om deres faglige udvikling. De ændrer for en stund fokus fra tal til noget, der ligger ´længere inde´, nemlig hvordan de vokser personligt, fagligt og socialt.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	Vi valgte at udskyde karaktergivning til februar og erstatte karakterevalueringen i hverdagen med udviklingssamtaler, dvs. ingen karakterer i fagene (på nær NV og AP) det første semester. • Undervejs i projektets forløb afholdtes 'udviklingssamtaler', herunder også en samtale om ikke at få karakterer. • Eleverne fik i begyndelsen af første semester et spørgeskema omkring faglig, personlig og social udvikling, de har besvaret. Efterfølgende talte en lærer med hver enkelt elev ud fra deres besvarelser og noterede 'smertepunkter´ i deres spørgeskema som supplement til det, de selv havde skrevet. • I anden individuelle samtale op mod jul tog vi endnu engang fat i ´smertepunkterne,´ og eleverne vurderede og reflekterede med en lærer over, hvordan det gik. • Den tredje samtale foregik i foråret inden deres første karaktergivning.
Vores elevers reaktioner på aktione	• Eleverne måler sig ikke længere med hinanden. • Der er en god ro og tryghed omkring undervisningen, fordi eleverne ved, at de ikke bliver målt i en periode. • Vi mener også at kunne observere, at eleverne er mere inkluderende. De arbejder gerne sammen på kryds og tværs med småopgaver og udelukker ikke hinanden på grund af faglige niveauforskelle.
Forhold, man bør overveje, hvis man vil afprøve aktionen	• Man må ikke overse, at eleverne stadig er underlagt karaktersystemet, og det er meget svært for både dem og os at komme udenom dette. Vi håber dog på, at eleverne på længere sigt bliver mindre stressede. • Via den personlige samtale fremfor talfokus er målet på længere sigt at skabe fagligt stærkere elever med større selvindsigt og elever, der ved noget om hvorfor og hvordan, de lærer.
Skole	Frederiksværk Gymnasium og HF
Deltagende lærere + mailadresse	Lisbeth Haulrig, Lisbeth.haulrig@gmal.com

2.11 Etablering af en professionel relation – VUC Storstrøm

Formål med aktion	• At etablere et fagsprog til at kunne arbejde professionelt med relationsdannelse på alle niveauer. • Aktualisering: Uden et fagsprog kan det være vanskeligt at etablere en professionel relation, og det kan skabe udfordringer for lærerne. Kursisterne kan ligeledes have det svært i forhold til lærerne, men også deres kommunikation indbyrdes udfordres dagligt, og den bliver til tider alt for personlig og giver anledning til konflikter i klasserummet
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	• Lærerne der deltager i projektet på VUC Storstrøms afdeling i Næstved får et kursus (3 timer) i samarbejde og kommunikation og arbejder bl.a. med en metode, der har fokus på livspositioner og transaktionsanalyse, fx" jeg er ok-du er ok" af en ekspert. • Derefter får kursisterne i de to HF klasser, der deltager i udviklingsprojektet, fuldstændig samme kursus af samme ekspert med deltagelse af klassens lærere. • Efterfølgende deltager 'eksperten' i undervisningen for at give læreren supervision. • Lærerne reflekterer og arbejder derefter videre med metoden i deres team.
Illustration	**Forandringsteori** 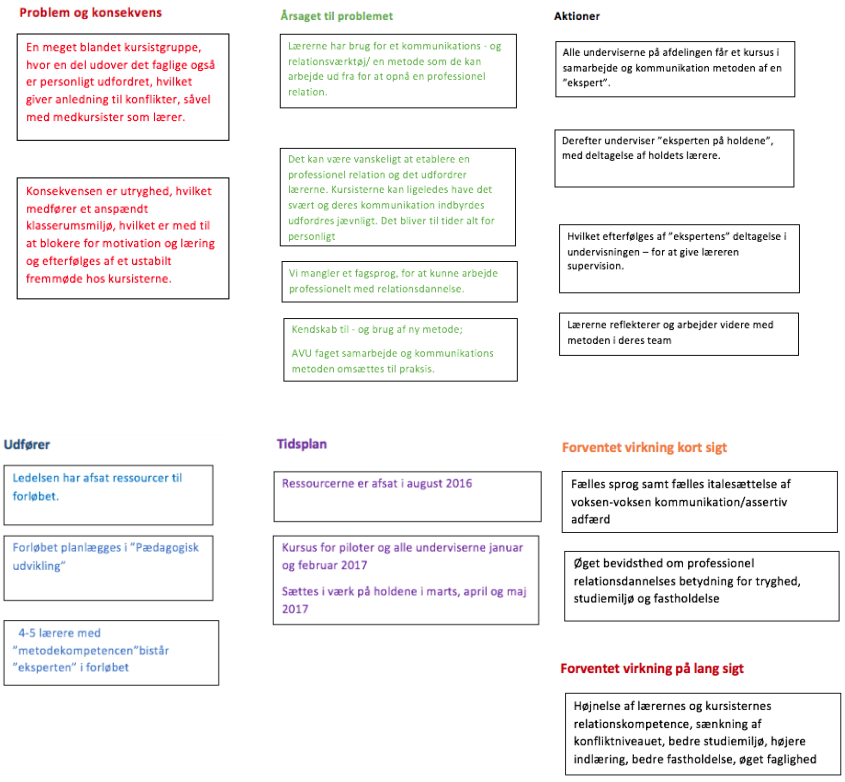 Se også forandringsteorien i linket her:

	http://cefu.dk/media/493823/illustration. etablering af en professionel relation vuc storstr m..pdf
Vores elevers reaktioner på aktionen	• Tydelig bevidsthed om hvordan man taler og kommunikerer med hinanden. Begreberne, de har lært, bliver brugt meget konkret, eks. "det var vist en voksen-barn-udmelding, du kom med der." I det hele taget er tonen i klasserne meget behagelig og med rum til at drille hinanden. • Kursisterne har uformelt også fortalt, at de har lært meget om at omgås hinanden, og at de ligeledes har kunnet bruge det i deres privatliv. Det professionelle læringsfællesskab er generelt blevet markant styrket. • Da den ene af de to deltagende klasser blev slået sammen med en tredje, var det tydeligt hvilke kursister, der havde været med i projektet fra start, og hvilke der ikke havde. I klassen der ikke har været med fra start, er der ikke samme bevidsthed om, hvordan man bør kommunikere (professionelt) med hinanden. • Vi oplever på nuværende tidspunkt, at vi bevæger os derhen, hvor man både som lærer og kursist kan legitimere at bevidstgøre hinanden om, at alle er med til at bidrage til et trygt, rummeligt og socialt omgængeligt klasserum, og de erhvervede kommunikationsværktøjer bruges flittigt såvel i klasseundervisningen som i gruppearbejder. • Lærerne har ligeledes fået et fælles fagsprog til at arbejde indbyrdes med deres lærerrolle.
Forhold, man bør overveje, hvis man vil afprøve aktionen	• Lærere, kursister og ledelse har fået fuldstændigt samme kursus af samme ekspert. Ledelsen deltog ligeledes i lærerkurset. • Klassens lærere var til stede i klassen, da kursisterne fik kurset, og kursisternes optagethed og refleksioner gjorde stort indtryk på lærerne. • Fælles sprog samt fælles italesættelse af voksen-voksen kommunikation/assertiv adfærd på alle niveauer i organisationen.
Skole	VUC Storstrøm
Deltagende lærere + mailadresse	Kristian Bennedbæk / KBE@vucstor.dk Rasmus Kjær Kristiansen / RAK@vucstor.dk Jannie Nielsen / JNI@vucstor.dk (Projektleder og pædagogisk konsulent)

2.12 Det personlige lærerskab og klasseledelse – motivationsbaseret organisation af læringsmiljøet – Gribskov Gymnasium

Formål med aktion	• At arbejde med elevernes egen-bevidsthed om styrker og svagheder som baggrund for valg af arbejdsformer og vedligeholdelse af den generelle motivation. • At afklare lærerens opfattelse af sin egen rolle i forhold til den enkelte lærers personlighed og lyst og evne til at påtage sig en egentlig ledelsesrolle. Dette kalder vi for det personlige lederskab (læs: det personlige lærerskab). Det overordnede formål med dette projekt er således: • At udvikle elevernes egen-kompetencer med henblik på etablering af en motivationsdrevet læringsproces baseret på opbygning af et ledelsesbaseret læringsmiljø. • At identificere og videreudvikle klasseledelsesværktøjer der integreres i det personlige lærerskab for de enkelte deltagende lærere.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	• Afklaring af proces, der kan lede til etablering af faste elevteams. • Opbygningen af teams som en proces starter allerede i 1g men intensiveres i 2g og færdiggøres i begyndelsen af 3g. De væsentligste elementer som indgår i opbygningen af disse teams er: • Fælles retningslinjer for klasserumskulturen. • Arbejde i faste grupper sammensat af lærere og anvendt samtidigt i flere fag. • Selvevaluering i 1g og 2g baseret på spørgeskema og elevsamtaler. • Teambuilding og BOOT Camp i 1. og 2g. • Etablering af faste elevsamarbejdsteams af 3-4 elever i 3g. • Optimering af teamsamarbejdet (elevteams). • Hvert team definerede egne mål for deres team.

Illustration	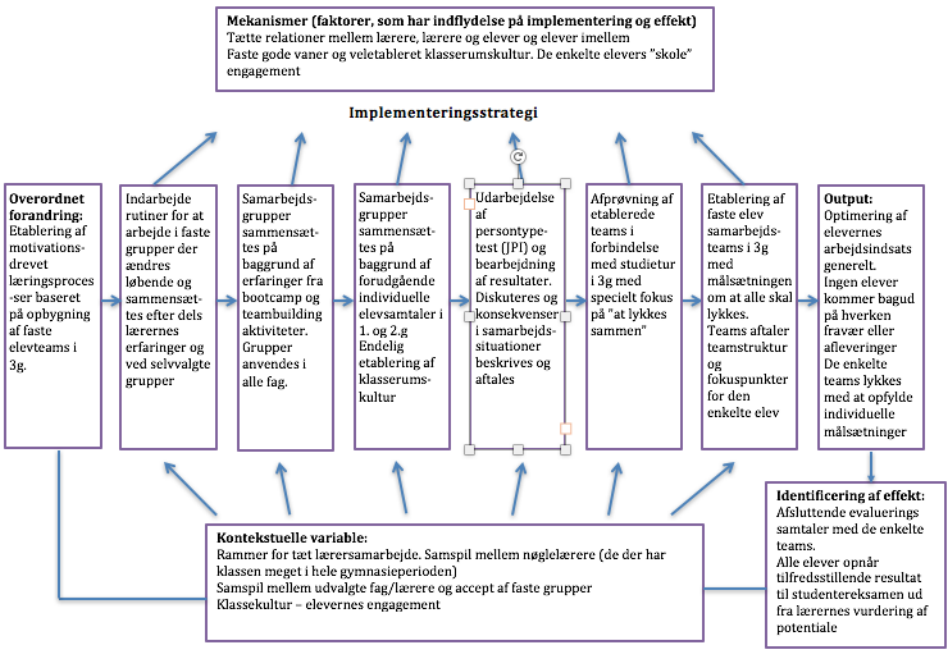 Se også forandringsteorien i linket her: http://cefu.dk/media/493826/illustration. det personlige l rerskab og klassel edelse gribskov gymnasium.pdf
Vores elevers reaktioner på aktionen	• Det er generelt lykkedes at influere positivt på elevernes arbejdsindsats i de relevante timer. Kun få elever har kritisk fravær og relativt få har manglende afleveringer. • Eleverne accepterede, at læreren etablerede de endelige teams ud fra det foregående arbejde (se under fremgangsmåde). • De løbende evalueringssamtaler med teams har vist en stor accept fra eleverne på strukturen, specielt med henblik på etablering og udførelse af gruppe/team-arbejde i timerne. På dette punkt har teamstrukturen vist sin værdi i tidsbesparelse og facilitering af arbejdet samt fagligt udbytte. • Teamsamarbejdet har bidraget til, at eleverne kom mindre bagud i pressede perioder. Ikke alle teams opnåede at opfylde individuelle teammålsætninger, og eleverne har udvist meget individualitet med primært fokus på egne præstationer og noget mindre fokus på, hvorledes deres team fungerede. • Eleverne har desuden gjort sig erfaringer med et struktureret og forpligtende samarbejde, der muligvis samtidig har understøtter den enkeltes motivation, læring og udbytte.
Forhold, man bør overveje, hvis man vil afprøve aktionen	• Målsætningen om at flere (alle) fag skulle indgå helt eller delvist i projektet kunne ikke opfyldes. • Der skal etableres rammer for tæt lærersamarbejde og sikres samspil mellem nøglelærere (de der har klassen meget i hele gymnasieperioden). • Projektet forudsætter tætte relationer mellem lærere, lærere og elever og elever imellem samt faste gode vaner og en veletableret klasserumskultur.

	• Desuden er det vigtigt med en accept blandt de involverede lærere af en nytænkning og videreudvikling af lærerens rolle som leder. • Der skal etableres praktiske muligheder (skema) for etablering af fælles synlighed og lærerdeltagelse i opbygningen af elevteams. • Der skal være klart fokus på de praktiske muligheder for teambuilding og lignende aktiviteter.
Skole	Gribskov Gymnasium
Deltagende lærere + mailadresse	Lars Jacobsen: lj@gribskovgymnasium.dk eller ljalc@outlook.com Marina Thimm Rasmussen: mr@gribskovgymnasium.dk Henrik Juul Jensen: hj@gribskovgymnasium.dk

2.13 Samskrivning - synlighed om fagenes begrebsapparat - Fredericia gymnasium

Formål med aktion	At elevernes anvendelse af faglige begreber, refleksion og diskussion opøves i gennem skriftligt arbejde - såvel på begrebsniveau som på solo-taksonomisk niveau.
Illustration	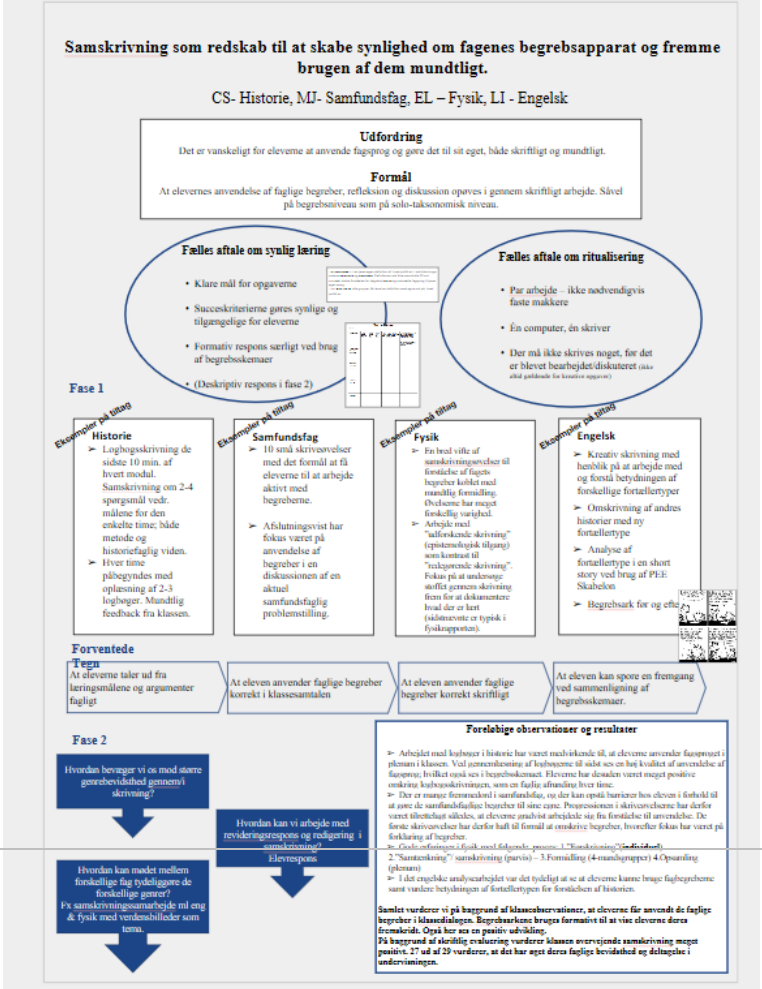

	Se også illustrationen i linket her: http://cefu.dk/media/493829/illustration._samskrivning_-_synlighed_om_fagenes_begrebsapparat__fredericia_gymnasium.pdf
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	Klassens lærere har indgået fælles aftaler for hhv. synlig læring: • Klare mål for opgaverne. • Succeskriterierne gøres synlige og tilgængelige for eleverne • Formativ respons særligt ved brug af begrebsskemaer. Og fælles aftaler om ritualisering: • Pararbejde – ikke nødvendigvis faste makkere • Én computer, én der skriver • Der må ikke skrives noget, før det er blevet bearbejdet/diskuteret (ikke altid gældende for kreative opgaver)
Vores elevers reaktioner på aktionen	Ved vores evalueringssamtale med de deltagende lærere peger de på følgende forhold: • Eleverne har generelt givet gode tilbagemeldinger. De siger bl.a., at én computer skærper blikket på det faglige og giver plads til den mundtlige diskussion. Nøgleordet bliver "forståelse af begreber". Man reflekterer godt, når man skriver sammen. • Generelt er eleverne også glade for, at klassens lærer er enige i de faste ritualiseringer. Det gør det nemmere for alle parter, at der er et fælles sprog.
Forhold, man bør overveje, hvis man vil afprøve aktionen	Det er en rigtig god ide, at projektet indledes med input udefra i form af foredrag eller interne erfaringsudvekslinger. Gruppen har haft stor glæde og fået inspiration af foredraget om det udvidede tekstbegreb.
Skole	Fredericia Gymnasium
Deltagende lærere + mailadresse	Christiana Spanggaard (historie): cs@fredericia-gym.dk Catharine Linke (engelsk): li@fredericia-gym.dk Erik Langkjær Hansen (fysik): el@fredericia-gym.dk Maja Mailund deltager (samfundsfag): mj@fredericia-gym.dk

2.14 NETWERK – et redskab til social trivsel – Det Blå Gymnasium, Haderslev Handelsskole

Formål med aktion	At fastholde elevernes motivation og trivsel – og dermed indlæring - gennem alle 3 år i gymnasiet.
Fremgangsmåde – hvad har vi konkret gjort	Vi gennemførte ens forløb i 2 klasser, der startede på skolen i august 2015 og lavede indsatser på tre områder – pædagogisk, fagligt og socialt.
Vores elevers reaktioner på aktionen	• I den ene klasse (nuværende 2.D) opnåede vi gode resultater; 2D er topscorer (i vores elevtrivselsundersøgelse (ETU) på hele skolen mht. "klassens sammenhold" og "klassens sociale miljø", og de er årgangens mest tilfredse elever. Det ser altså ud til, at det er lykkedes at fastholde trivsel og motivation i denne klasse. • Den anden klasse (nuværende 2.E) vurderer derimod skolen lavt og er efter eget udsagn den mindst motiverede klasse på hele skolen (ud af 17 hhx-klasser). Til gengæld vurderer 2.E "skolens sociale miljø" højest af alle klasser. • Konklusionen er, at det sociale miljø har stor betydning for motivationen, sådan som vi troede, men andre faktorer spiller bestemt også ind.
Forhold, man bør overveje, hvis man vil afprøve aktionen	Med udgangspunkt i vores viden om, at nogle af lærerne har undervist i begge klasser, og at der har været holdt både klassemøder for den enkelte klasse og fælles møder for de to klassers lærere, er vi klar over, at der har været større enighed om de forskellige indsatser blandt lærerne i 2D end i 2E – til trods for, at de lærere, der var involverede fra projektets start, selv havde meldt sig til at deltage. Det kan derfor være værd at overveje, om man skal definere indsatserne mere præcist, inden man sætter lærere på.
Skole	Det Blå Gymnasium, Haderslev Handelsskole
Deltagende lærere + mailadresse	Lise Bjørn Paulsen – lp@hhs.dk Claus Junge – cju@vucfyn.dk

2.15 Litteratur til videre inspiration

Tonsberg, S.(2016). *Venlige lærere styrer retningen*, Gymnasieforskning.dk 08 2016, http://www.gymnasieforskning.dk/venlige-laerere-styrer-retningen/

Wubbels, T., M. Brekelmans, P. den Brok, L. Wijsman, T. Mainhard, & J. Van Tartwijk. (2014). Teacher-student relationships and classroom management. *Handbook of Classroom Management*.

Ågård, D. (2016). *Klasseledelse i ungdomsuddannelserne*, Frydenlund